

(altså den vordende gentry) i lokalstyret som stewards, bailiffs, fredsdommere og parlamentsmedlemmer (*in loco militis*), og inden 14. århundredes udgang er ikke blot virkelige riddere, men også *armigeri* officielt våbenførende. I dette samfund spiller herolden en betydelig rolle som den specialist, der kan identificere våben, og som dermed også har kendskab til samfundets sociale distinktioner, d.v.s. »protokollen«, hvorfor da også herolder hyppigt deltager i ambassader m.v. Endnu spiller turneringer en betydelig rolle, og her er det naturligvis herolderne, der har til opgave at holde styr på deltagerne. Gennem en minutøs analyse af de talrigt bevarede våbenruller søger forfatteren at fastslå disses datering og funktion: er der tale om lejlighedsarbejder, f.ex. et katalog over deltagerne i en bestemt turnering (det må erindres, at en sådan kunde være et skalkeskjul for en oppositionsgruppes møde, som Lancastertilhængerens turnering 1309, bevaret i *The Dunstable Roll*), i en berømt belejring eller i et slag; er det som *The Parliamentary Roll of Arms* en grevskabsvis opstilling af lokale slægter, eller som ordinarierne (fra ca. 1340) forsøg på systematisk opstilling efter beslægtede våbenmærker. Dertil diskuteres i småafsnit specialproblemer som indholdet af forskellige sociale termini (franklins, bannerets, buzones o.m.a.), og der gives adskillige bidrag til tidens administrationshistorie (household knights, juristernes fremtrængen etc.). For den, der til fulde behersker Englands middelalderhistorie, vil disse arbejder på mange måder være en inspirationskilde, og det såvel hvad social- som administrationshistorien angår. Men arbejdets form, opdelingen i talrige, ikke umiddelbart sammenhængende småafsnit, og det, at samtlige relevante kilder og problemer forudsættes bekendt, gør unægtelig bogen vanskeligt tilgængelig for den ikke-initierede læser.

TROELS DAHLERUP

THEODORE C. BLEGEN: *The Kensington Rune Stone. New Light on an Old Riddle*. St. Paul, Minnesota Historical Society, 1968. x + 213 s. Ill. \$ 4,50.

I efteråret 1898 fandt en svensk immigrant, Olof Ohman, en runesten på sin jord i Kensington, Minnesota. Ifølge den fundberetning som Ohman afgav for notarius publicus i 1909 lå stenen mellem rødderne af et ca. 70 år gammelt træ. Indskriften lyder således, gengivet ordret, men med latinske bogstaver: »8 göter ok 22 norrmen po en oppagelsefarþ fro vinland of vest vi haþe lager viþ 2 skjær en þags rise norr fro þene sten vi var ok fiske en þag aptir vi kom hem fan 10 man röpe af bloþ ok þeþ AVM fräilse af illý. har 10 mens ve havet at se aptir vore skib 14 þagh rise from þeno öh ahr 1362«. Den blev publiceret i lokale aviser i februar 1899, fundstedet blev undersøgt, men ethvert spor af træet blandt hvis rødder stenen var fundet, var forsvundet. Da alle kompetente filologer, amerikanske såvel som skandinaviske, erklærede indskriften for et falsum, døde interessen hen, indtil nordmanden Hjalmar Holand i 1907 kom til Kensington og påtog sig aktoratet for stenens autenticitet. Til sin død i 1963 førte han sagen med energi og opfindsomhed og vandt mange tilhængere.

Kensington-stenen afgiver et godt eksempel til en øvelse i »ydre kritik«. Hvis man følger Erslevs anvisninger (*Historisk Teknik*, s. 31 ff.) og går fra det ydre til det indre, kan man opstille følgende skema:

- a. Fundomstændigheder: hviler udelukkende på finderens troværdighed.
- b. Materiale og ristningsteknik oplyser intet. Skrift. To anakronismer: en rune for n der ikke findes i nogen andre indskrifter yngre end 1100 og det overprikkede ö der ellers først dukker op i svenske tekster fra reformationstiden.
- c. Sprog og stil. Sidstnævnte er påfaldende ordrig, ikke »lapidarisk«. Morfologien meget fattig i modsætning til det 14. årh.s »klassiska fornsvensk«, der er karakteriseret af stor rigdom på bøjningsendelser. Ordforrådet har foruden de mange anglicismer, der ikke er nemme at forklare i en nordisk tekst fra det 14. årh. bl.a. den afgørende anakronisme, opdagelsesfærd, idet ordet opdage indtil det 19. årh. kun blev brugt i sin direkte betydning: det bliver mere og mere dag.
- d. Forbindelse med andre kilder: ingen, men det var heller ikke at vente.
- e. Realkritik: begivenheder eller personer kendt fra anden side. Her er der en afgørende støtte at hente: der er bevaret et norsk kongebrev fra 1354, hvori hirdmanden Paal Knutsson får fuldmagt til at udruste en ekspedition til den bekræftede kristne befolkning i Grønland. Brevet er bl.a. omtalt i Gustav Storms bog om Vinlandsrejserne fra 1888. Heri udkaster Storm den formodning at ekspeditionen også gik til Vinland, og at knarren vendte tilbage i 1363 eller 1364 – vistnok uden antydning af kildegrundlag.

Blandt de her fremførte argumenter må de filologiske tillægges afgørende vægt. De færreste ikke-filologer gør sig klart, hvor generel en gyldighed sproghistorien har, men det er en naturlig følge af at sprog for at kunne fungere som kommunikationsmiddel må være inter-subjektivt. Selv den mest eksklusive modernistiske poesi eller for den sags skyld skjaldedigtning følger reglerne for verbers bøjning i tid og person, substantivers i kasus. Man kan ikke træde ud af sin egen tids sprogdragt; derfor kan Kensington-runerne ikke være ristede i det 14. årh., og det er jo yderligere påfaldende at teksten tilfældigvis netop rammer amerikansk-påvirket 19. årh.s svensk! Når det er fastslået, bliver overensstemmelsen med 1354-brevet ikke nogen støtte for indskriften, men tjener kun til at forklare hvorfor runemesteren valgte årstallet 1362, og de tvetydige fundomstændigheder drejer mistanken for falskneriet hen på finderen og hans kreds.

Elementerne i den anførte argumentation er hentede fra en artikel af den svenske runolog Sven B. F. Jansson: *Runstenen från Kensington, Minnesota* (Nordisk Tidskrift, 1949), medens forfatteren til nærværende bog, dr. Theodore Blegen fra University of Minnesota, ikke går ind på filologiske enkeltheder, ja, end ikke anfører teksten i dens nordiske form, skønt også han ønsker at finde en løsning på gåden der kan overbevise alle. Derfor søger han så fordomsfrit som muligt at klarlægge omstændighederne omkring fundet og dets offentliggørelse, hvilket også medfører en redegørelse for diskussionen om indskriftens ægthed, fordi den satte yderligere undersøgelser i gang.

Et af de vigtigste dokumenter dr. Blegen fremlægger er et brev af 1. jan. 1899 fra en forretningsmand i Kensington, John P. Hedberg, hvori fundet for første gang nævnes: indskriften kaldes uforståelig, måske er den græsk. Da Hedberg angiver Ohman som sin hjemmelsmand og da denne var runekyndig, må enten Hedberg tale mod bedre vidende eller Ohman have ført ham bag lyset. Sammen med brevet fulgte en gengivelse af runeindskriften der pikant nok ikke er identisk med stenen. Afvigelserne synes bevidste og ville ikke være forklarlige hvis papirversionen var en afskrift af stenen; var den derimod et udkast, kunne det

sagtens tænkes at man på et par punkter havde foretaget ændringer under indristningen.

Også efter at stenen var blevet almindelig kendt gennem fotografier og avisgengivelser, kan der påvises megen manipulation med materialet, f.x. da Hjalmar Holand i 1909 fik gennemført en beediget gentagelse af fundberetningen. For Holand gjaldt det vel ikke mindst personlig prestige, men ellers har den afgørende psykologiske faktor bag Kensingtonstenens succes naturligvis været de nordiske indvandreres trang til at hævde sig i det nye land. Det kunne ske ved at henvise til nordboers tilstedeværelse i Amerika før Columbus, men også ved at gøre grin med borgermusikken. Ohman skal engang have sagt at han gerne ville spekulere noget ud der kunne få de lærde til at bryde deres hjerner.

Og her har vi en anden forklaring på at falskneriet kunne gennemføres: ingen i Amerika kunne forestille sig at en jævn svensk bonde kunne fabrikere sådan en indskrift. Bleggen kan heller ikke. På trods af de mange indicier mod Ohman mener han at runerne er ristede af Ohmans ven, den omvandrende skolelærer Sven Fogelblad, der havde studeret teologi ved universitetet i Uppsala. Men det er næsten utænkeligt at en mand med blot svensk studentereksamen kunne begå alle de fejl i sproget. Selv med et beskedent kendskab til ældre nordiske sprogformer bliver man da slået af hvor let teksten er at forstå.

Blegens bog giver et morsomt billede af det svenske miljø i Minnesota ved århundredeskiftet, men kun indicier på hvordan et falskneri kan være lavet, ikke nogen bevisførelse mod indskriften. Beviset ligger som nævnt i den sproghistoriske analyse. Derfor virker det bagvendt, når Bleggen først anfører alle indicierne og derefter konkluderer: »If on top of all these considerations it is recalled that runic scholars declare the Kensington inscription cannot possibly be from the 14 c. even the most robust will to believe must be shaken«. Indtil det går op for en at Blegens egentlige anliggende ikke er at føre det endelige bevis i sagen, men at mane et spøgelse i jorden, »the will to believe«, og at gøre det uden at for mange taber ansigt. Man forstår at Theodore Bleggen, som omslaget meddeler, nyder tilnavnet »Mr. Minnesota History«.

INGE SKOVGAARD-PETERSEN

Schleswig-Holsteinische Regesten und Urkunden im Auftrage der Gesellschaft für schleswig-holsteinische Geschichte nach Vorarbeiten von HEINRICH KOCHENDÖRFFER bearbeitet von WERNER CARSTENS, herausgegeben vom Schleswig-Holsteinischen Landesarchiv. Bd. VI. Lieferung 1-13. Neumünster, Karl Wachholtz Verlag, 1962 ff.

Det må hilses med stor glæde, at det er lykkedes selskabet for Slesvig-Holstens historie at få genoptaget udgivelsen af *Schleswig-Holsteinische Regesten und Urkunden*. En ublid skæbne har i det hele taget hvilet over dette arbejde siden århundredskiftet. Det var i sin tid lykkedes Paul Hasse at få udgivet bind I og II i 1886 og 1888, men derefter måtte han nær afslutningen af forarbejderne til bind III frasi sig hvervet, da han overtog ledelsen af arkivet i Lübeck. Bindet, som omfatter tiden til 1340, udkom dog i 1896, omend med en vis forsinkelse. Fra 1898 til sin død i 1917 arbejdede professor Volquardsen med bind IV uden at nå til nogen færdig-